

PORTRÄTT KNUT KOIVISTO

Guide i porträttens tjänst

Han fotograferar vanliga människor som om de vore kändisar och kända människor som om de vore vanliga människor. Knut Koivisto är porträttfotografen som andas fotografi dygnet runt och som är övertygad om att alla kan bli bra på bild. Och att alla har rätt att bli det.

TEXT OCH REPORTAGEFOTO **ELIN PARMHED** FOTO **KNUT KOIVISTO**

»IT'S A KILLER LOOK«, utbrister L'Oréal Sveriges franske VD Bertrand Frohly när Knut Koivisto visar några av de bilder han tagit av honom.

Under hela veckan har Knut tagit porträtt för Stockholms Filmfestival som firar 20-årsjubileum i år. Uppdraget är glamorösa Hollywoodporträtt och det förväntas divaner och andra accessoarer som andas lyx och glamour. Men divaner göra sig icke besvär. I alla fall inte i kombination med Knut Koivisto. Han är det rena och snyggas fotograf.

– Varje del man stoppar in i en bild kräver sin del av ens uppmärksamhet, säger han. Och jag vill ju att all uppmärksamhet ska vara på personen som fotograferas. Styling och annat runt om är jag inte förtjust i.

Hitta grundkänsla. Hollywoodporträtt kommer i många stilar. På 1930-40-talet kunde fotografen George Hurrell åka runt med tio lampor för att få ljus och skuggor som han ville ha dem.

– Jag kan inte åka omkring med en hel studio och göra sådana fotograferingar, men jag kan hitta en grundkänsla i det och sen göra det som jag vill.

Snabba puckar med minister

Den här fredagen ska ytterligare tre porträtt tas. Vi möts klockan 8.30 vid kulturdepartementet på Drottninggatan i Stockholm för att ta dagens första porträtt, på kulturminister Lena Adelsohn Liljeroth.

Knut skriver in sig hos vakten och vi tar hissen upp till det stora konferensrummet. Eftersom kulturministern har ett pressat schema kommer Knut bara att få fem, tio minuter på sig att ta bilden.

8.40 – studio åker upp ur diverse väskor och robusta lådor för att monteras upp i den borte delen av rummet. Johanna Wulff, tillfällig assistent för veckan, och Knut raskar på i skytteltrafik. Efter tio minuter är studio på plats. Då plockar Knut upp sin 5D Mark II och tar några testbilder på Johanna för att kolla att ljuset sitter som det ska. Till själva fotograferingen använder han en Hasselblad H2D med Phase One P30+-bakstycke.

9.02 kommer Kulturministern. Hon hälsar och går och ställer sig på anvisad plats. Knut är beredd med kameran.

– Tanken är lite glamorösa Hollywoodporträtt, förklarar

Kulturminister Lena Adelsohn Liljeroth uppträder vant och behöver inte så mycket guidning.

Knut för ministern. Men utan divaner och sånt.

– Jag ska inte slingra mig runt någon svamp eller så, frågar Lena Adelsohn Liljeroth och pekar på den flugsvamp i stor skala som står i rummet.

Han förklarar att han inspirerats av hur ljuset användes i de gamla filmstjärneporträtten på 30-talet och fortsätter:

– Reflexskärmen är din bästa vän. Håll dig nära den.

– Stå lite på tå för att få rak hållning och sen lilla nicken. Och det viktigaste av allt – ögonen. Du är en filmstjärna.

Efter cirka sju minuter är plåtningen över och utrustningen packas ner igen.

– Det här var en extremt snabb fotografering, säger Knut. Men det är ju lite grejen också – man ska kunna klara det på kort tid. Även om de flesta fotojobb tar längre tid.

Inte bara porträtt

I filmens värld är fem, tio minuter däremot extremt lång

tid. Där får stillbildsfotografen vanligtvis en, två minuter på sig eller så lite som 35 sekunder någon gång under de långa inspelningsdagarna. Knut har fotograferat på ett 30-tal film- och tv-serieinspelningar. Som till exempel de mycket framgångsrika Millennium-filmerna efter Stieg Larssons böcker. Tv-serien »Tusenbröder« är ett annat exempel, liksom filmerna »Hans och hennes« och »Solstorm«.

Som stillbildsfotograf på en filminspelning får du inte störa skådespelarnas koncentration. När du väl får chansen, och du vet aldrig när det blir, måste du veta vad du ska göra.

– Du måste ha motivationen och ha en klar bild. Känner de att du tvekar så är det kört.

Jonas Karlsson som August Strindberg och Börje Ahlstedt som Carl Axel Strindberg i SVT:s tv-serie »August« från 2007.

Alla sliter när en film blir till. Dagarna är långa, nätterna likaså. Det är kallt.

– Filminspelningar är högst oglamourösa. När man står där två på natten och försöker få tiden att gå tänker man på vad man gör där. Men det finns någonting i de besvärliga förhållandena som tar fram suget. Allt talar emot dig, men du klarar det.

Hitta känslan och essensen av hela filmen. Generellt är det svårt att plocka ut stillbilder från ett filmklipp därför att det berättar historien. Där kommer stillbildsfotografen in. Har skådespelarna gjort en scen placerade mot varandra måste fotografen vrida upp dem.

– I en film bygger hjärnan bilder av det som händer. Men de finns inte som fysiska filmrutor. Jag måste ta hela scenen och smacka ihop den till en stillbild som fungerar. Som fotograf måste du hitta känslan och essensen. Se hur de rör sig och känna av deras relation till varandra för att vara redo när det är dags.

Det finns många *inte* på en filminspelning: Stå inte i blickriktningen, inte fotografera mitt i en tagning, inte störa, för att nämna några. Under en scen kan ljuset dessutom flyttas runt så när det är dags för Knut att ta sina bilder är allt knasigt.

– Men stillbilderna behöver inte klaffa. Som när jag foto-

graferade under inspelningen av *Hans och hennes*. Helt plötsligt var det min tur när det var paus och skådespelarna Johanna Sällström och Jonas Karlsson satt i en trappa och kåkade pizza. Det svåra är att få dem att hålla sig kvar i karaktärerna. Men den bilden blev sen affischbild. Det är roligt när man lyckas med det.

Efteråt fanns det de som frågade var den där scenen med pizzan tagit vägen, men den fanns ju inte med. Däremot fångade bilden huvudpersonernas relation i filmen.

Från Kulturminister till lokalpolitiker

I dag, när Knut ska fotografera porträtt, handlar det om en helt annan sorts koncentration. Med ord och gester försöker han locka över personerna på sin sida.

– De måste lita på dig och vad du gör. Ju mer jag fotograferar inser jag att tio procent handlar om att trycka på knappen och 90 procent om psykologi. De känner av om jag inte är nöjd.

Han har ett körschema som han arbetar efter. Vilka ord han ska säga. På sätt och vis mixtrar han med deras hjärnor. På ett positivt sätt.

– Jag vill att de ska se bra ut på bild. Om jag kan få dem att

»» Det ska se ut som att bilden var hur lätt som helst att ta, även om det var svårt. ««

»» Jag älskar verkligen fotografi och det jag håller på med. ««

Vanligtvis fixar Knut allt vid sina fotograferingar, men den här dagen har fotografen Johanna Wulff hängt på för att assistera. Som assistent försöker hon hela tiden ligga ett steg före och ha koll på alla moment.

slappna av och själva se att de faktiskt kunde bli bra på bild så lämnar jag förhoppningsvis ett positivt avtryck hos dem.

Efter den extremt snabba fotograferingen på kulturdepartementet bär det av till Nacka för att plåta Karin Ekdahl Wästberg, ordförande i landstingets kultur nämnd i Stockholm. För tillfället mammaledig med tvillingar som snällt men ivrigt iakttar vad det är för människor som plockar upp en massa konstiga prylar hemma hos dem.

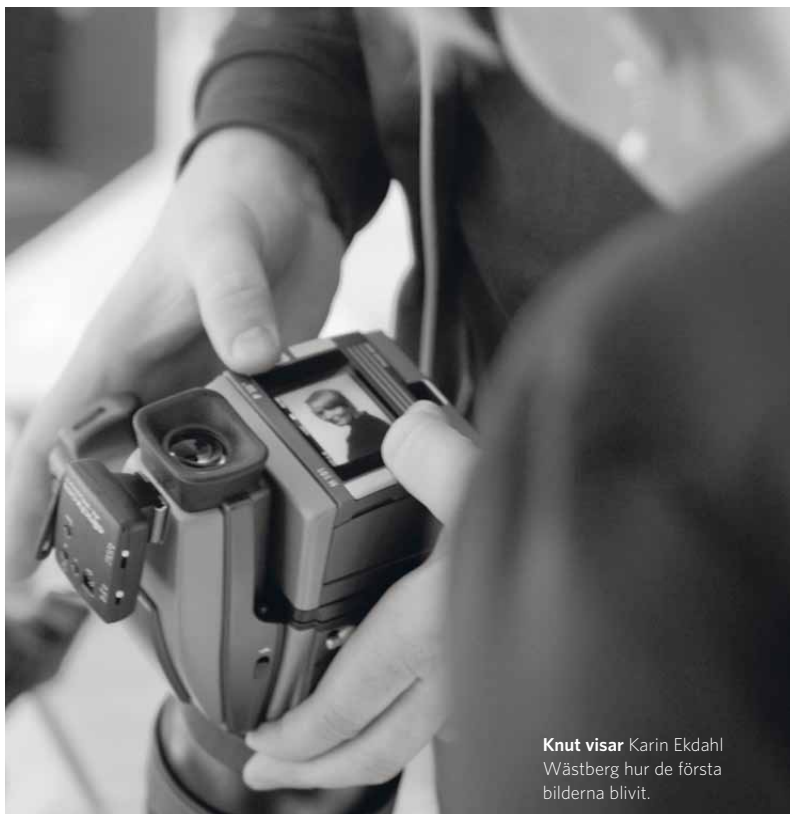
Klockan är strax efter elva när bladaren återigen ska göra sitt och fånga det Knut och den avporträtterade tillsammans lyckas få fram.

– Lite från sidan, vrid upp. Titta ner lite mer. Där! Där får man den där fina käklinjen.

Knut viskar sedan fram ord. Karin lutar sig en aning framåt för att höra. När de någon minut senare samlas framför kamerans skärm förklarar sig fotografen:

– Ser du den där lilla knycken? Där ser du så nyfiken ut. Du förstår nu vad jag menar när jag viskar. Ska vi säga att fotografen fått det han behöver?

– Ja, jättestemt, svarar både Karin och assistent Johanna.

Knut visar Karin Ekdahl Wästberg hur de första bilderna blivit.

Det svåra är det enkla

På Knuts meritlista finns mängder av porträtt – på ministrar och skådespelare såväl som revisorer, sjuksköterskor och andra »vanliga« människor. Men han fotograferar egentligen inte ministrar och skådespelare. Utan människor. Hans filosofi är: »Jag fotograferar kända människor som om de vore vanliga människor och vanliga människor som om de vore kända.«

– Jag är intresserad av människan bakom, det är då det blir något speciellt. Fotograferar jag en vanliga människa som om denne vore en skådespelare kan de som sen ser bilden få uppfattningen att det är en intressant person. Det är ett spännande gränsland.

Gemensamt för många av dem han porträtterar är att de har en föreställning om att de inte blir bra på bild. »Jag är inte van att bli fotograferad, det finns andra som är bättre« är en vanlig kommentar.

– Alla kan bli bra på bild. Om någon inte blir det är det fotografens fel. Det är lite som en kamp – man måste jobba för att få fram det.

Porträttfotografering är en konstlad situation – att köra upp en kamera i ansiktet på någon och få den personen att se ut som om den är obesvärad är ingen lätt match. Egentligen ser han sig inte som fotograf utan som en guide. Han hjälper dem han fotograferar att komma till »platsen« där de avporträtterade släpper kontrollen.

– Vi måste samarbeta för att nå den där punkten där allting stämmer, där det ser ut som att det egentligen inte var någonting besvärligt. Det ska ju se ut som att bilden var hur lätt som helst att ta.

Kommunikationen mellan Knut och den han plåtar är viktigt. Därför har han nästan helt slutat fotografera folk i smyg.

Spänd fransos

Dagens sista porträtt tar oss till Alvik och L'Oréals svenske VD Bertrand Frohly. Efter en snabb stående lunch med ham-

Skådespelerskan Mariah

Kanninen hade låga förväntningar när hon kom till Knut Koivistos studio.

– Hon sa att det inte fanns några bra bilder på henne. Men efter fotograferingen har hon fått en helt annan syn på sig själv.

Yasmine Garbi, svensk skådespelerska som bland annat varit med i »Flickan som lekte med elden«.

burgare är det återigen upppackning och montering som gäller.

Fond, fondstativ, blixtrar, blixtaggregat, reflexskärmar med mera är uppe på fem minuter. Efter åtta porträtt sitter arbetsfördelningen som en smäck.

– Vilket team vi har blivit, säger Knut.

– Ja, det funkade verkligen bra, stämmer Johanna in.

Bertrand Frohlys assistent kommer in i rummet och frågar lite om fotograferingen. Så kommer den välpolerade Bertrand själv. Mellan blixtrar och reflexskärmar placerar Knut den något tveksamme fransmannen.

– Ska jag le eller inte le? Frågar Bertrand. Ha på mig glasögonen eller inte?

– Det är helt upp till dig, svarar Knut. Folk frågar varför jag klipper av en bit av huvudet, men det blir mer fokus på ögonen då.

– Också när jag inte har så mycket hår på huvudet? undrar fransosen.

Vågade följa drömmen

Knut har gjort sig en fotografkarriär genom att ge sig ut på djupt vatten och försöka förverkliga sina drömmar. När han bodde i Krisinehamn och jobbade som servicetekniker såg han en dokumentär om den norska fotografen Morten Krogvold på norsk tv.

– Det programmet blev jag så tagen av. Jag ville ju göra det här jag med och inte sitta på min stol och laga kretskort.

Programmet puffade honom över kanten. Han sa upp sig och flyttade till Stockholm. Utan en egentlig aning om vad han skulle göra. Den ekonomiska kraschen i början av 1990-talet hade dessutom precis slagit till.

– Men ibland måste man vara lite naiv, följa sitt hjärta och

inte vara så förnuftig, säger han.

Punkt ett på listan när han kom till Stockholm var att skaffa assistentjobb. I en kameraaffär såg han en annons om att Walter Hirsch sökte en assistent. Knut sökte och fick komma på intervju.

– Assistentjobb hos honom fanns på min önskelista. Jag kom tidigt till intervjun och gick omkring i hans studio. Hittade hans trasiga glasögon och skruvade ihop dem. Under intervjun upptäckte Walter att jag fixat dem. Det är små saker som gör det. Jag fick komma och provjobba och fick sen jobbet.

Walter blev Knuts fotografskola.

Vad var det framför allt som du lärde dig av honom?

– Någon slags humanism i människosynen. Han har alltid strävat efter det vardagssensuella och aldrig varit den glamorösa fotografen. Vardagssensualismen kan vara ett glas mjölk.

Det som är på riktigt?

– Jag gör ingenting dokumentärt, men det ska kännas som ▶

L'Oréal Sveriges
franske VD Bertrand
Frohly porträt-
teras som filmstjärna
till Stockholms
Filmfestivals jubileums-
katalog.

» Ibland måste man vara lite naiv, följa sitt hjärta och inte vara så förnuftig. «

Arkitekttrion »CKR« eller Claesson, Koivisto (Knuts äldre bror) och Rune. Arbetar i en avskalad och modernistisk stil, ofta med räta vinklar. Knut får ofta frågan om han inte fotograferar deras arkitektur. På det brukar han svara: »De ritat rummen, jag fotograferar människorna som befolkar dem«.

om det är på riktigt, som att det vore dokumentärt. Det känns som en naturlig kick att uppnå tillfället som är på riktigt.

Knut åkte också på workshops som den norska fotografen Morten Krogvold arrangerade både i Norge och utomlands i små städer man annars inte åker till. Totalt blev det åtta kurser som deltagare och två som mörkrumsansvarig och hjälplärare.

– Han genomskådade min metod och jag insåg vad det var jag skulle hålla på med. Innan var jag splittrad och försökte hålla på med en massa olika grejer. Där fick jag klart för mig att människor och porträtt är min grej och vad som är min stil.

Vad är det?

– Svårt att säga, jag trycker egentligen bara på knappen. Men det finns någonting i det trycket som är jag och min stil.

Fransosen slappnar av

Bertrand Frohly är till en början spänd. Knut pratar och visar Bertrand bilderna han tar. Förklarar varför han ska göra si eller göra så.

- Ser du skillnaden när du lutar huvudet lite?
- Glöm inte handen på kavajknappen.
- Jag vill att du ska känna dig okej med bilden.
- Jag klickar bara på knappen, det är du som gör jobbet.

Bertrand får hålla i Knuts bladare. Tittar på bilderna. Även hans assistent kommer fram och tittar. 91 exponeringar fram i plåtningen, men Knut pratar lugnt och stilla på, tar fler exponeringar, visar bilder . . .

– Just den där twisten gör dig en liten bit mer intressant, utbrister Knut.

- Du är duktig, stapplar fransosen fram på svenska.

När bilden »sitter« tar Knut fram sin Iphone eller »portfolion« och visar porträtt han tagit på skådespelare och andra

människor. Bertrand lyssnar ivrigt, tittar ivrigt och ställer frågor om bilderna. Till slut ber han Knut om ett visitkort.

– Skulle vilja säga att han är i sitt esse, säger Johanna som under tiden Knut och Bertrand hängt över Iphonen hunnit plocka ner det mesta av utrustningen.

Av regissören Torsten Flink har Knut lärt sig frasen »Det är bara verkligheten som gör sig påmind« apropå att saker har en tendens att gå sin egen väg. – Det är bara att ta in det och låta det bli en del av processen.

Klockan hinner bli halv fyra innan vi rullar i väg från Alvik. Nu återstår bara efterarbetet efter en intensiv vecka med glamourösa porträtt utan divaner och flugsvampar.

Jobbet som frilansfotograf innebär många timmar i studio, ute på fält och framför datorn. Men i gengäld har han roligt och lever sin dröm.

– Jag älskar verkligen fotografi och det jag håller på med och skulle aldrig vilja byta jobb. ■

KNUT KOIVISTO

Bor Sockholm.

Familj Sönerna Fredrik och Johan.

Gör Frilansande porträttfotograf. Även näringslivsbilder, reklam och stillbilder på filminspelningar.

Fotograferat Sedan han var 15 år.

Utrustning Hasselblad H2D med Phase One P30+-bakstycke och objektiven 50-110mm, 120mm makro, 35mm och 80mm. Canon Eos 1:or och Eos 5:or med 35mm/1,4, 50mm/1,2, 85mm/1,2 som favoritobjektiv. Arbetshästarna är annars 24-70mm/2,8L och 70-200mm/2,8L. Canon S90 och G9. En Blimp (ljuddämpare som kameran stoppas in i för att sänka ljudnivån) köpt i Hollywood som används vid filminspelningar. I övrigt Profoto D4 och B2, några ProCompact 600Ws samt en massa stativ, stativhållare och skärmar.

Webbsida www.koivisto.se

FOTO: RICCARDO PALOMBO

Noomi Rapace som Lisbeth Salander i »Män som hatar kvinnor«, den första filmen i filmatiseringen av Stieg Larssons Millennium-triologi.